

Mezinárodní ochrana investic a odpovědnost státu

Ochrana investic je důležitým prvkem na poli mezinárodního investování. Právní úprava mezinárodní ochrany investic je však značně nejednotná a roztržitá. Jednotlivé normy jsou obsaženy zejména ve dvoustranných (bilaterálních), případně vícestranných (multilaterálních) mezinárodních dohodách o vzájemné ochraně investic, přičemž ucelená úprava prakticky neexistuje.

Otázka odpovědnosti státu za protiprávní jednání a přičitatelnosti jednání státu není v mezinárodním právu uceleným způsobem upravena.

Východiska mezinárodní ochrany investic

Ačkoliv jednotlivé dohody obsahují vlastní specifickou úpravu ochrany investic, lze konstatovat, že tyto dohody obecně vychází ze stejných principů. Těmito principy jsou:

- ♦ národní zacházení – s investicemi zahraničních investorů musí být zacházeno stejně jako s investicemi investorů domácích;
- ♦ spravedlivé a rovné zacházení – s investicemi má být zacházeno podle vnitrostátních norem

hostitelského státu, které musí být v souladu s mezinárodním právem; hostitelský stát by pak měl respektovat nejen zájmy své, ale i zájmy zahraničního investora;

- ♦ princip plné bezpečnosti a ochrany – zahraniční investor má být v hostitelském státě chráněn před různými útoky stejně jako investor tuzemský;
- ♦ (v některých případech) režim nejvyšších výhod – s investicemi investorů druhého smluvního státu má být nakládáno stejně přízni-

vě jako s investicemi příslušníků jakýchkoliv třetích států.¹

Vedle uvedených principů bývá ve dvoustranných dohodách zpravidla vyjádřen také zákaz vyvlastnění či znárodnění investice.² Vyvlastnění sice obecně zakázáno není, je však možné pouze za splnění přísně vymezených podmínek zpravidla obsažených ve dvoustranných dohodách o ochraně investic. Smluvní stát je tak zpravidla oprávněn investici vyvlastnit pouze za kumulativního

1) Srov. Schreuer, H. Ch. Investments, International Protection, in: Encyclopedia of Public International Law (2010). Dostupný na: http://www.univie.ac.at/intlaw/wordpress/pdf/investments_Int_Protection.pdf.

2) Za vyvlastnění je přitom nutno považovat i znárodnění nebo podrobení majetku přímým či nepřímým opatřením fakticky představujícím vyvlastnění nebo znárodnění.

Vzory smluv i podání pro vaši každodenní právní praxi

splnění následujících podmínek: (1) vyvlastnění musí být ve veřejném zájmu, (2) bude postaveno na nediskriminačním základě, (3) proběhne v souladu se zákonem, a (4) bude provedeno oproti poskytnutí náhrady, která je okamžitá, účinná a přiměřená.³

Vznik odpovědnosti státu za poškození investice

Za poškození investice lze považovat zásah do majetkové sféry investora, který se zásadně projeví zmenšením jeho majetku v souvislosti s investicí na území jiného státu. Takový zásah může být představován například vyvlastněním, znárodněním, zavedením vyššího daňového zatížení či jiným opatřením státu, v důsledku kterého se sníží hodnota investice.

Z hlediska mezinárodního práva veřejného odpovědnost státu za poškození investice nastává pouze v případě, že ze strany příslušného státu dojde k porušení normy mezinárodního práva (kterou je právě některá z dohod o ochraně investic) a principů tam uvedených (zejména principů ochrany zahraničních investic uvedených výše). Pokud taková dohoda mezi státem, jehož příslušníkem je investor, a státem, ve kterém je investice prováděna, neexistuje, nelze odpovědnost za poškození investice vůči takovému státu uplatnit.

Samotná skutečnost, že došlo k porušení výše uvedených principů či závazků smluvního státu stanoveného v příslušné dohodě o ochraně investic, však ještě nepostačuje ke vzniku odpovědnosti státu za poškození investice

a nároku poškozeného investora požadovat náhradu. K založení odpovědnosti státu z hlediska mezinárodního práva je kromě porušení mezinárodně právní normy vyžadováno také splnění podmínky, že konkrétní chování, které porušuje závazek z příslušné dohody, lze přičíst státu jako jeho vlastní jednání.⁴

Přičitatelnost jednání

Otázka odpovědnosti státu za protiprávní jednání a přičitatelnosti jednání státu není v mezinárodním právu uceleným způsobem upravena, nýbrž vychází pouze z občejevého práva. Relevantní úpravu neobsahují ani konkrétní dohody o ochraně investic. Tuto otázku se snažila upravit a rozpracovat Komise OSN pro mezinárodní právo ve snaze jednotně kodifikovat pravidla o mezinárodní odpovědnosti států. Výsledkem těchto snah pak byl Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování⁵ (dále jen „Články“), který obsahuje základní východiska pro odpovědnost států v mezinárodním právu veřejném. Ačkoliv tyto Články nebyly přijaty ve formě mezinárodní úmluvy, která by byla pro smluvní státy právně závazná, je tento dokument odbornou veřejností považován za částečnou kodifikaci občejeových pravidel, ze kterých lze vyvodit základní obecně uznávané principy odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní jednání.⁶

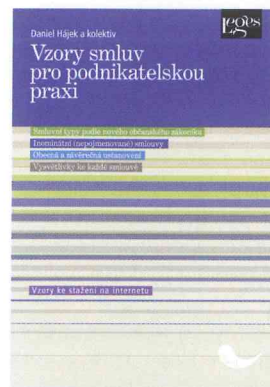
Podle Článků se za jednání státu považuje zejména jednání jeho orgánů, bez ohledu na to, zda tyto orgány vykonávají moc zákonodár-

3) Srov. Kostka, V. Mezinárodní investiční spory před obecnými soudy. Bulletin advokacie, 2013. Dostupný na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/mezinarodni-investicni-spory-pred-obecnymi-soudy>. Jiné zdroje uvádí další 2 podmínky, které by měly být splněny pro vyvlastnění investice, a to: (5) sledovaného účelu není možné dosáhnout jinak, a (6) účel a prostředky vyvlastnění jsou přiměřené (zásada proporcionality). Srov. Bělohávek, A. J. Ochrana přímých zahraničních investic v energetice. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 78.

4) Malenovský, J. Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5. podstatně upravené a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 316 a 317.

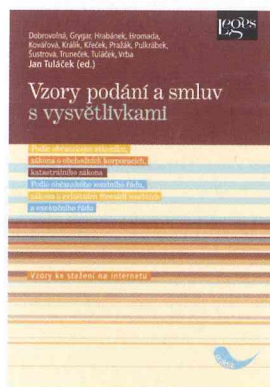
5) Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts.

6) Noble Ventures, Inc. v Romania (ICSID Case No. ARB/01/11), rozhodčí náleze ze dne 12. října 2005. Srov. Malenovský, J. Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5. podstatně upravené a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 316–318.

Daniel Hájek a kolektiv
Vzory smluv pro podnikatelskou praxi
Kolektiv autorů z advokátní praxe připravil vzory smluv vycházejících z nového občanského zákoníku. Typové i nepojmenované smlouvy řeší řadu otázek nad rámec podstatných náležitostí.

rozsah 416 stran, cena 690 Kč
vzory ke stažení na internetu

Jan Tuláček (ed.) a kolektiv
Vzory podání a smluv s vysvětlivkami podle NOZ, ZOK, katastr. zák., OSŘ, ZZRS a EŘ
Příručka přináší 276 vzorů žalob a jiných podání, smluv a notářských zápisů, které jsou opatřeny vysvětlivkami.

rozsah 672 stran, cena 890 Kč
vzory ke stažení na internetu

Marta Škárová a kolektiv
Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zákona č. 292/2013 Sb.
4. aktualizované vydání

rozsah 832 stran, cena 1090 Kč
vzory ke stažení na internetu

Na www.knihyleges.cz jsme pro vás připravili spoustu informací o našich knihách ke stažení – obsahy, ukázky aj.

Nakladatelství Leges, s. r. o., Lublaňská 61, Praha 2, tel.: 222 356 400
e-mail: chci@knihyleges.cz, www.knihyleges.cz
Knihkupectví Olomouc, Právnická fakulta UP, tř. 17. listopadu 8, Olomouc, tel.: 585 637 803
e-mail: olomouc@knihyleges.cz

► nou, výkonnou či soudní nebo jinou funkci a bez ohledu na pozici, kterou vykonávají v organizaci státu.⁷ Pojem orgán tak zahrnuje všechny osoby, které skutečně vykonávají státní moc, ať už na základě vnitrostátního práva nebo pouze fakticky. Rozumějí se jím nejen orgány centrální moci (zákonodárné, výkonné či soudní), ale též orgány na lokální úrovni (orgány obecní, regionální apod.).⁸

Za jednání státu se zásadně považuje také chování jeho orgánů, které překročily své kompetence nebo jednaly v rozporu se služebními pokyny (tzv. chování *ultra vires*). Rozhodující je zde okolnost, zda daný orgán budil při svém jednání zdání, že jedná jako státní orgán, nebo zda použil takových prostředků, které mu byly k výkonu kompetencí svěřeny. (Jednal-li ovšem orgán jako soukromá osoba, jeho chování se za jednání státu nepovažuje).⁹

Státu je přičitatelné rovněž jednání jiných entit, které sice nejsou státními orgány, avšak jsou pověřeny zákonem nebo státem k výkonu určitých pravomocí státu. Tato skupina subjektů zahrnuje zejména veřejnoprávní korporace (včetně územních samosprávných celků), veřejné agentury a v některých případech i soukromé osoby. Jednání těchto subjektů je však státu přičitatelné pouze za předpokladu, že tyto osoby jsou státem nadány k výkonu určité funkce či veřejné pravomoci a že jednání těchto osob (kterým mohlo dojít k porušení normy mezinárodního práva) bylo učiněno právě při

výkonu této svěřené pravomoci.¹⁰ V tomto ohledu je tak za jednání státu považováno zejména jednání územních správních a samosprávných celků a jejich orgánů (včetně obcí), pokud k takovému jednání dojde při výkonu přenesené působnosti (např. v případě poškození investice v důsledku vydání nařízení, ke kterému byla obec zmocněna na základě zákonného ustanovení, přičemž touto činností je v přenesené působnosti vykonávána státní moc).¹¹ Ve vztahu k jednání soukromých osob pak může být státu přičítáno jednání těch institucí, které vykonávají státní moc nebo se na ní určitým způsobem podílí (tzv. parastátní jednotky). Takovým subjektem může být soukromá osoba vykonávající některé pravomoci např. na úseku letectví či veřejné dopravy.¹² I v tomto případě by se však závadné jednání muselo týkat výlučně činnosti státní, která byla této osobě svěřena státem, nikoliv činnosti soukromé či obchodní, kterou tato osoba v běžném styku vykonává (například činnosti při prodeji jízdenek či nákupu drážních vozidel).¹³

Státu může být přičítáno také jednání osoby nebo skupiny osob, pokud taková osoba či skupina osob jedná na základě instrukce státu či pod vlivem řízení či kontroly ze strany státu.¹⁴ V této souvislosti vyvstává otázka, zda se takovými osobami (jejichž jednání je přičitatelné státu) rozumí i osoby či společnosti, které jsou státem vlastněny a kontrolovány. Podle komentáře k Článcům však samot-

Za jednání státu lze považovat i takové jednání, které sice není státu primárně přičitatelné ve výše uvedeném smyslu, avšak stát takové jednání uzná či schválí jako své jednání.

ná skutečnost, že stát založí korporátní entitu, není dostatečným základem pro přičítání následného jednání této osoby státu. Jednání takové osoby je státu přičitatelné pouze v případě, že je toto jednání učiněno v rámci výkonu státní moci, která byla státem této osobě svěřena (rozhodující je tedy kontrola faktická, nikoliv zřizovací či vlastnická kontrola).¹⁵

Závěrem lze k přičitatelnosti jednání státu uvést, že za jednání státu lze považovat i takové jednání, které sice není státu primárně přičitatelné ve výše uvedeném smyslu, avšak stát takové jednání uzná či schválí jako své jednání.¹⁶

K založení odpovědnosti státu za poškození investice se tedy vyžaduje naplnění dvou předpokladů: (i) dojde k porušení mezinárodněprávního závazku státu, konkrétně závazku k ochraně zahraničních investic dle příslušné bilaterální či multilaterální dohody (objektivní prvek); a (ii) toto porušení lze přičíst státu jako jeho jednání (subjektivní prvek). Případný spor vzniklý z poškození investice investora jednoho ze smluvních států druhým smluvním státem by pak byl řešen způsobem stanoveným v příslušné dohodě o ochraně investic (zpravidla rozhodcem či rozhodčím soudem v rámci mezinárodní arbitráže probíhající mezi smluvním státem, který se měl dopustit poškození investice, a příslušným zahraničním investorem). ♦

7) Čl. 4 odst. 1 Článců.

8) Malenovský, J. Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5. podstatně upravené a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 321.

9) Čl. 7 Článců s komentářem (viz „Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries, 2001. Text adopted by the International Law Commission at its fifty-third session, in 2001, and submitted to the General Assembly as a part of the Commission's report covering the work of that session (A/56/10)“). Srov. Malenovský, J. Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5. podstatně upravené a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 323.

10) Čl. 5 Článců s komentářem.

11) Státu naopak nelze přičítat jednání obce, ke kterému dojde při výkonu samostatné působnosti (tedy při úpravě vlastních záležitostí, která není výkonem státní moci).

12) V tomto případě by se mohlo jednat například o společnost České dráhy, a.s., či jiný subjekt, pokud by při své činnosti vykonávaly část veřejné moci, která jim byla svěřena zákonem.

13) Čl. 5 Článců s komentářem.

14) Čl. 8 Článců.

15) Čl. 8 Článců s komentářem.

16) Čl. 11 Článců. V tomto ohledu se může jednat o jakékoliv jednání jednotlivce, které je na státu zcela nezávislé, pokud se stát k takovému jednání přihlásí nebo je uzná.